

УДК 342.951:351.87(477)

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Олег ПРЕДМЕСТНИКОВ,

кандидат юридичних наук, перший заступник начальника
Головного територіального управління юстиції в Херсонській області

SUMMARY

The analysis of the features of formation the system of justice bodies of independent Ukraine, characterized by the deprivation its powers regarding courts, concentration activities on execution normative, registration and organizational functions, development aggregate of justice bodies at the local level and the formation system of state executive service, is made. Also it was determined that the process of institutionalization of the system of justice bodies of Ukraine was not prudent and consistent, accompanied by fragmented and uncoordinated legal foundations of activities of justice bodies of Ukraine. It was substantiated priority directions of improving administrative-legal status of justice bodies of modern Ukraine, which must comply urgent task of building legal state in Ukraine and its European integration.

Key words: justice bodies, Ministry of Justice of Ukraine, Offices of Justice, courts, state legal policy, state registration.

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано особливості становлення системи органів юстиції незалежної України, що характеризується позбавленням їх повноважень щодо судів, зосередження діяльності на виконанні нормотворчих, реєстраційних і організаційних функцій, розвитком мережі органів юстиції на місцевому рівні та формуванням системи державної виконавчої служби. Установлено, що процес інституалізації системи органів юстиції України був недостатньо продуманим і послідовним, супроводжуючись фрагментарністю й неузгодженістю правових засад діяльності органів юстиції України. Обґрунтовано пріоритетні напрями вдосконалення адміністративно-правового статусу органів юстиції сучасної України, які мають відповідати нагальним завданням розбудови в Україні правової держави та її європейської інтеграції.

Ключові слова: органи юстиції, Міністерство юстиції України, управління юстиції, суди, державна правова політика, державна реєстрація.

Постановка проблеми. На сьогодні органи юстиції є одним із головних компонентів державної влади в Україні, що забезпечує формування й реалізацію державної правової політики, юридичну діяльність органів виконавчої влади та організацію надання правових послуг населенню. Важливість і відповідальність завдань органів юстиції, у тому числі й у площині євроінтеграції України, зумовлюють необхідність постійного вдосконалення їхньої організації й діяльності. При цьому варто зважати, що органи юстиції після відновлення незалежності України вже пройшли тривалий шлях інституалізації, численних, неоднозначних і неузгоджених реорганізаційних змін їхнього статусу, компетенції та структури, досвід чого безперечно має бути врахований у подальшому розвитку інституту органів юстиції України. А відтак у контексті вдосконалення їхньої організації та діяльності й убачаються актуальними питання становлення органів юстиції незалежної України.

Актуальність теми. Зазначимо, що окремі етапи інституалізації органів юстиції України раніше вже досліджувались такими вченими, як О.С. Бадалова, І.П. Козінцев, С.О. Козуліна, І.І. Микульця, С.В. Олєфіренко, С.С. Тюрін та інші. Водночас у їхніх наукових роботах розглядаються здебільшого базові проблеми формування органів юстиції України чи практика нього функціонування до відновлення незалежності України, без усебічної характеристики специфіки інституалізації й зміни статусу органів юстиції незалежної України з урахуванням їхньої сучасної організації діяльності й тенденцій розвитку.

Саме тому **метою статті** є аналіз особливостей становлення системи органів юстиції незалежної України, визначення їхньої сутності та основних рис організації діяльності, а також обґрунтування пріоритетних напрямів удосконалення адміністративно-правового статусу органів юстиції сучасної України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передусім відмітимо, що із відновленням незалежності України у 1991 р. розпочинається новий період інституалізації органів юстиції в Україні, в основу якого насамперед покладалась загальна демократизація державного управління у сфері юстиції, оновлення статусу й завдань органів юстиції, формування цілісної фахової системи Міністерства юстиції України (як провідного державного органу з цих питань) і його територіальних органів.

Адміністративно-правовий статус Міністерства юстиції України передусім визначався його Положенням, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.1991 р. № 386 [1], як центрального органу державного управління, підвідомчого Кабінету Міністрів України. Серед недоліків Положення від 28.12.1991 р. одразу варто вказати нерегульованість ним принципів діяльності Міністерства юстиції України, його організаційно-штатної структури, компетенції структурних підрозділів, засад взаємодії з іншими державними та громадськими органами й установами, статусу Міністра юстиції України та інших керівників тощо. Положення про Міністерство юстиції України від 28.12.1991 р. за своєю сутністю було перехідним і багато в чому подібним до Положення про Міністерство юстиції УРСР від

04.09.1972 р., зокрема в частині завдань і компетенції Міністерства юстиції України.

Так, одним із головних напрямів діяльності Міністерства юстиції України, згідно з Положенням від 28.12.1991 р. [1], була розробка проектів законодавчих актів і урядових рішень, систематизація законодавства, узагальнення практики його застосування, організація юридичної допомоги населенню, координація правової роботи, а також визначення напрямів удосконалення правової роботи в народному господарстві. Отже, у діяльності Міністерства юстиції України, порівняно з Міністерством юстиції УРСР, приділяється більша увага формуванню та реалізації державної правової політики, що зумовлюється розширенням статусу Міністерства юстиції із республіканського (тобто, по суті, регіонального) на головний орган юстиції у державі й підвищенням ролі права, яке мало бути не формальним (як в УРСР), а реальним регулятором суспільних відносин.

Окрім того, на Міністерство юстиції України покладалась традиційні для органів юстиції повноваження щодо керівництва нотаріатом і судово-експертними установами, загального керівництва органами запису актів громадянського стану, адвокатурою та судовими виконавцями [1]. Тією чи іншою мірою подібні повноваження виконуються Міністерством юстиції України й на сьогодні, що має на меті забезпечення належної організації та ефективного функціонування зазначених установ, дотримання в їхній діяльності законодавства. При цьому Положенням від 28.12.1991 р. також передбачалось здійснення Міністерством юстиції України (як і Міністерством юстиції УРСР) організаційного забезпечення діяльності судів. І хоча йшлося тільки про організаційне (зокрема й кадрове) забезпечення, а не керівництво діяльністю судів, цей напрям роботи Міністерства юстиції України також не виключав використання ним окремих засобів прямого чи непрямого впливу на діяльність судів і суддів. Уважаємо, що в умовах незалежної України така практика вже не відповідала принципу самостійності судів, вимогам демократизації державної влади та розбудови правової держави.

Остаточна невизначеність статусу Президента України й Кабінету Міністрів України в перші роки після відновлення незалежності України, відсутність чіткого розподілу їхніх повноважень і суперечності в діяльності зумовили паралельне затвердження ними різних Положень про Міністерство юстиції України, зокрема, крім вищезгаданого Положення від 28.12.1991 р. [1], також діяло Положення, затверджене Розпорядженням Президента України від 03.10.1992 р. № 154/92-рп [2]. Безперечно, цей підхід до адміністративно-правового регулювання статусу Міністерства юстиції України негативно позначався на інституалізації органів юстиції в Україні, виявляючи відсутність єдиного цілісного розуміння їхньої сутності й шляхів розвитку.

Відмітимо, що Положенням від 03.10.1992 р. було точніше сформульовано статус Міністерства юстиції України як центрального органу державної виконавчої влади й загалом зберігався обсяг компетенції Міністерства юстиції України, визначений Положенням від 28.12.1991 р. Як на нас, неоднозначним є залучення Міністерства юстиції України до забезпечення та координації роботи щодо проведення судово-правової реформи [2], що, з одного боку, здійснюється в загальних межах реалізації органами юстиції державної правової політи-

ки, а з іншого – створює додаткові чинники їхнього непрямого впливу на суди.

Разом із тим варто означити як позитив певне обмеження повноважень Міністерства юстиції України із «загального керівництва» до «сприяння роботі» адвокатури, що покликано забезпечити незалежність адвокатів у своїй професійній діяльності від державних органів, у тому числі й Міністерства юстиції України. Натомість, відповідно до Законів України від 16.06.1992 р. № 2460-XII [3] і від 19.12.1992 р. № 2887-XII [4], Міністерство юстиції України уповноважувалось здійснювати державну реєстрацію об'єднань громадян, їхньої символіки й адвокатських об'єднань. Також важливе значення для вдосконалення нормотворчої та управлінської діяльності державних органів і забезпечення захисту прав громадян мало покладення Указом Президента України від 03.10.1992 р. № 493/92 [5] на Міністерство юстиції України державної реєстрації нормативних актів «центрального органів державної виконавчої влади, органів господарського управління та контролю».

Зазначимо, що після відновлення незалежності України систему органів юстиції незалежної України, крім Міністерства юстиції України, також становили управління юстиції Ради Міністрів Кримської АРСР і управління юстиції виконкомів обласних і Київської міської Рад народних депутатів. Тут варто вказати на Указ Президента України від 18.05.1994 р. № 236/94 [6], згідно з яким управління юстиції обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій і в Криму не тільки прямо визначались органами Міністерства юстиції України, а й логічно підпорядковувались виключно йому (а не паралельно ще й місцевій державній адміністрації, як це було раніше). Подібне формування чіткої ієрархії системи органів юстиції України є одним із засадничих аспектів їхнього становлення й розвитку, проте водночас тоді мали місце такі істотні недоліки, як відсутність належного комплексного регулювання статусу, повноважень і структури місцевих органів юстиції, а також неутворення органів юстиції на районному рівні.

Набуття Україною у 1995 р. членства в Раді Європи та прийняття 28.06.1996 р. Конституції України зумовили необхідність оновлення статусу й повноважень органів юстиції України, пріоритетного спрямування їхньої діяльності на проведення правової реформи, удосконалення практики правозастосування та чинного законодавства, його приведення у відповідність із законодавством Європейського Союзу.

Саме тому Указом Президента України від 18.09.1996 р. № 840/96 [7] було затверджено нове Положення про Міністерство юстиції України, яким вперше метою його діяльності чітко визначалась організація здійснення державної правової політики. Зазначимо, що Положення від 18.09.1996 р., як і попереднє Положення від 03.10.1992 р., не врегульовувало засади функціонування та взаємодії Міністерства юстиції України, його структуру й деякі інші аспекти організації діяльності, проте в ньому було закріплено статус Міністра юстиції України та більш розгорнуто розкрито повноваження Міністерства юстиції України з їхнім поділом за напрямками діяльності. Хоча, наприклад, такі усталені повноваження Міністерства юстиції України, як забезпечення правового виховання населення та організація діяльності нотаріату й органів реєстрації актів громадянського стану, у Положенні від 18.09.1996 р. відображені не були.

Насамперед, попри визначені Конституцією України від 28.06.1996 р. принципи поділу державної влади та незалежності суддів, варто констатувати збереження в Міністерства юстиції України надмірних повноважень щодо координації судової реформи, організаційного забезпечення судів, забезпечення відбору й підготовки кандидатів у судді, перевірки адміністративної діяльності голів судів тощо. Основою ж компетенції Міністерства юстиції України, згідно з Положенням від 18.09.1996 р. [7], становили його повноваження в нормотворчій сфері, а саме: організація систематизації законодавства, розробка законопроектів, здійснення правової експертизи, організація та контроль виконання актів законодавства тощо. Ці повноваження є одними із традиційних, базових напрямів діяльності органів юстиції України щодо реалізації державної правової політики, але лише в Положенні від 18.09.1996 р. Міністерство юстиції було нормативно визначено «розробником концепції державної правової політики та правових реформ». Це, у свою чергу, дає змогу розглядати Міністерство юстиції України як провідний державний орган із питань формування й реалізації державної правової політики, яким воно є й до сьогодні.

Із реалізацією правової політики держави щільно пов'язані реєстраційні повноваження Міністерства юстиції України. При цьому в Положенні від 18.09.1996 р. [7] спостерігається часткова трансформація його контрольних повноважень у функції державної реєстрації нормативних актів, адвокатських об'єднань, об'єднань громадян, судових експертів і приватної нотаріальної діяльності, організації та забезпечення діяльності органів реєстрації актів громадянського стану. Зазначене пов'язано з тим, що Міністерство юстиції України не має втручатися в діяльність адвокатури, нотаріату, громадських формувань та інших установ, але шляхом державної реєстрації засвідчується законність їхнього функціонування, нормативних актів і актів цивільного стану.

Наступне Положення про Міністерство юстиції України, затверджене Указом Президента України від 30.12.1997 р. № 1396/97 [8], не передбачало істотних змін у статусі, компетенції й організації діяльності Міністерства юстиції України, хоча й були більш детально врегульовані його повноваження із реалізації державної правової політики. Зокрема, на тлі збереження вищезгаданих повноважень (визначених Положенням від 18.09.1996 р.) у Положенні від 30.12.1997 р. [8] знову закріплюється здійснення Міністерством юстиції України організації роботи нотаріату й органів реєстрації актів громадянського стану, формування у громадян правового світогляду та координації правової освіти населення. Конструктивним кроком було й певне обмеження організаційних, кадрових і матеріально-технічних повноважень Міністерства юстиції України щодо судів загальної юрисдикції, які відтепер не поширювались на Верховний Суд України й арбітражні суди. Разом із тим, як на нас, реальної потреби ухвалення 30.12.1997 р. саме нового Положення про Міністерство юстиції України на тоді не було, оскільки оновлення та доповнення його компетенції могло проводитись шляхом унесення змін до попереднього Положення від 18.09.1996 р.

Позитивною рисою організації системи органів юстиції України за п. 11 Положення від 18.09.1996 р. [7] є виведення місцевих органів юстиції зі складу Ради міністрів Автономної Республіки Крим і відповідних

місцевих державних адміністрацій. Це було необхідним і послідовним кроком їхньої інституалізації як самостійних місцевих органів державного управління у сфері юстиції, які повинні й можуть підпорядковуватись тільки Міністерству юстиції України, а не місцевим державним адміністраціям чи іншим державним структурам. Окрім того, п. 6 Положенні від 30.12.1997 р. [8] до системи органів юстиції додатково включаються ще й районні, районні в містах, міські (міст обласного підпорядкування) управління юстиції. Уважаємо, що подібне розширення мережі органів юстиції України безпосередньо відповідало значному обсягу поставлених перед ними завдань, які вимагають більш оперативного й ретельного виконання на низовому (зокрема районному та міському) рівні низки реєстраційних, організаційних і координаційних функцій, забезпечення надання правових послуг і правового виховання населення.

Повністю система органів юстиції України була нормативно визначена Постановою Кабінету Міністрів України від 30.04.1998 р. № 592 [9] (яка водночас не розкривала ієрархію, функціональні й організаційні зв'язки в цій системі), за якою її становили Міністерство юстиції, головне управління юстиції в Автономній Республіці Крим, обласні, Київське та Севастопольське міські, районні, міськрайонні, міські (міст обласного значення), районні в містах, міжрайонні управління юстиції. Єдність системи органів юстиції забезпечувалась її структурованістю й ієрархічністю, підпорядкуванням нижчих органів вищим, які призначали керівництво підпорядкованих управлінь юстиції, контролювали їхню діяльність, надавали обов'язкові розпорядження та скасовували за потреби їхні акти.

Поза цим Постановою Кабінету Міністрів України від 23.04.1998 р. № 557 [10] у складі Міністерства юстиції України (без статусу окремого органу юстиції) утворюється Національне бюро у справах дотримання Конвенції про захист прав і основних свобод людини, призначене забезпечувати діяльність Уповноваженого у справах дотримання цієї Конвенції. Іншою урядовою Постановою від 31.05.2006 р. № 784 [11] цей підрозділ був перейменований у нині існуючий Секретаріат Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, а також передбачалось функціонування у складі обласних органів юстиції й регіональних відділень Секретаріату. Наголосимо, що ефективне забезпечення Міністерством юстиції представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання його рішень має важливе значення як для більш дієвого захисту прав громадян та інтересів держави, так і для виконання міжнародно-правових зобов'язань України й підтримання її репутації у світі як демократичної соціальної правової держави.

Крім того, в інтересах забезпечення захисту прав громадян система органів Міністерства юстиції України, згідно із Законом України від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР [12], доповнювалась органами державної виконавчої служби, призначеними здійснювати примусове виконання рішень судів та інших органів. Вони не мали статусу повністю відособлених органів юстиції, хоча районні, міські й районні в містах відділи державної виконавчої служби й були окремими юридичними особами. Такі повноваження й раніше покладались на Міністерство юстиції України, проте формування в його структурі підсистеми державної виконавчої служби (із необхідни-

ми законодавчими засадами її функціонування) виявляє більш ґрунтовний і професійний підхід до організації примусового виконання судових та інших рішень. При цьому певний час Державна виконавча служба України мала статус урядового органу державного управління (урядова Постанова від 23.04.2005 р. № 320) і самостійного центрального органу виконавчої влади (Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 385/2011), хоча місцеві підрозділи державної виконавчої служби залишались у складі територіальних управлінь юстиції (Наказ Міністерства юстиції України від 10.04.2012 р. № 549/5). Недосконалість такого підходу зумовила інтеграцію державної виконавчої служби до складу органів юстиції.

У зв'язку з утворенням Державної судової адміністрації України Указом Президента України від 27.12.2002 р. № 1233/2002 [13], були повністю вилучені повноваження Міністерства юстиції України щодо судів. Зазначене дало змогу вирішити складну й довготривалу проблему здійснення органами юстиції управлінського впливу на суди, забезпечило реальний поділ державної влади і самостійність судів, сприяло демократизації державної влади та процесам європейської інтеграції України. Також це сприяло й більшому зосередженню діяльності органів юстиції на виконанні їхніх нормотворчих, організаційних і реєстраційних функцій, розбудові Міністерства юстиції України як провідного органу з питань формування та реалізації державної правової політики.

Водночас відбувається становлення місцевих органів юстиції України, що супроводжується затвердженням їхніх Положень у 1998, 1999 і 2000 рр. Так, насамперед Наказом Міністерства юстиції України від 02.02.1998 р. № 8/5 [14] затверджувалось Положення про обласні (та інші прирівняні до них) управління юстиції, а Наказами Міністерства юстиції України від 01.06.1998 р. № 33/5 [15] і від 05.02.1999 р. № 9/5 [16] – нові Положення про обласні управління юстиції й Положення про районні, районні у містах і міські управління юстиції. При цьому Положення від 02.02.1998 р., від 01.06.1998 р. і від 05.02.1999 р. містили майже ідентичну правову регламентацію статусу місцевих органів юстиції з урахуванням певних змін у їхній компетенції, пов'язаних переважно з включенням до складу системи органів юстиції України державної виконавчої служби, служби громадянства та реєстрації фізичних осіб і районних відділів реєстрації актів громадянського стану. Загальною рисою цих правових актів варто назвати досить розгорнуте закріплення повноважень місцевих органів юстиції України і статусу начальника відповідного органу юстиції й неврегульованість конкретних форм, способів і порядку їхньої діяльності й взаємодії, організаційної структури та статусу окремих структурних підрозділів.

У процесі інституалізації управлінь юстиції їхній статус також регламентувався Положеннями, затвердженими Наказами Міністерства юстиції України від 30.08.2000 р. № 36/5 [17] і від 14.02.2007 р. № 47/5 [18], за якими загалом зберігались попередня організація діяльності управлінь юстиції (до яких було додано міськрайонні управління юстиції), що знову виявляє недостатню обґрунтованість ухвалення саме нових Положень про місцеві органи юстиції. Разом із тим маємо означити як позитив вилучення Наказом Міністерства юстиції України від 02.06.2004 р. № 42/5 [19] із компетенції територіальних управлінь юстиції повноважень щодо судів, а також у сфері реалізації державної політики з питань

громадянства, міжнародних і міграційних відносин. Особливості нинішнього адміністративно-правового статусу місцевих управлінь юстиції відображено в Положеннях, затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5 [20].

Зазначимо, що, у зв'язку з проведеною у 2004 р. конституційною реформою та переданням уряду частини повноважень глави держави, наступне Положення про Міністерство юстиції України було затверджене вже Постановою Кабінету Міністрів України від 14.11.2006 р. № 1577 [21]. При цьому формально не було скасовано та діяло попереднє Положення про Міністерство юстиції України, затверджене ще Указом Президента України від 30.12.1997 р. № 1396/97 [8]. Це вказує на тодішню невпорядкованість і неузгодженість адміністративно-правових засад функціонування органів юстиції України, що негативно позначалося й на їхній практичній діяльності.

Відповідно до Положення від 14.11.2006 р., Міністерство юстиції України визначалось головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної правової політики [21]. Водночас таке формулювання статусу Міністерства юстиції України, очевидно, було неповним, оскільки не відображало його участь у формуванні державної правової політики та реалізації політики у сфері нотаріату, примусового виконання судових рішень, державної реєстрації тощо. Основні ж завдання й повноваження Міністерства юстиції України та статус Міністра юстиції в Положенні від 14.11.2006 р. були повністю ідентичні Положенню від 30.12.1997 р. Отже, головна новація Положення від 14.11.2006 р. зводилась лише до нового суб'єкта його затвердження, що безпосередньо не позначалося на тогочасній організації діяльності Міністерства юстиції України.

Значною мірою усував прогалини регулювання профільного Положення від 14.11.2006 р. затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 07.11.2007 р. № 1053/5 [22] його Регламент, який установлював порядок організації роботи Міністерства юстиції України, алгоритм і форми здійснення окремих напрямів діяльності, засади взаємодії з різними органами й інституціями. Уважаємо, що на сьогодні з метою більш повного визначення адміністративно-правового статусу Міністерства юстиції України так само уможливилось повернення до практики затвердження його Регламенту або іншого подібного правового акта, який би деталізував, уточнював і розширював регулювання Положення про Міністерство юстиції України.

Після скасування у 2010 р. конституційної реформи 2004 р. було затверджено нове Положення про Міністерство юстиції України вже Указом Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011 [23]. Цим Положенням загалом зберігались усталені завдання Міністерства юстиції України (систематизація й удосконалення законодавства, державна реєстрація, експертне забезпечення правосуддя, організація роботи нотаріату та виконання судових рішень, координація правової освіти населення тощо) й не передбачалось суттєвого перегляду його статусу, урегулювання структури та засад взаємодії, хоча й були дещо конкретизовані повноваження Міністра юстиції України.

Разом із тим, крім традиційних завдань, Положенням від 06.04.2011 р. на Міністерство юстиції України також

покладається здійснення й деяких нових напрямів діяльності. Зокрема, ідеться про управління у сфері надання безплатної правової допомоги, здійснення антикорупційної та гендерно-правової експертизи законодавства, забезпечення реалізації політики з питань банкрутства, використання електронного цифрового підпису й у сфері захисту персональних даних тощо. Розширення компетенції Міністерства юстиції України саме в подібних напрямках відповідає його сутності як провідного органу з формування та реалізації державної правової політики, свідчить про розвиток правової держави, підвищення гарантій прав громадян і загальне ускладнення правовідносин у державі.

На сьогодні організація та діяльність сучасного Міністерства юстиції України регламентується вже іншим Положенням, затвердженим Указом Президента України від 02.07.2014 р. № 228 [24]. При цьому попереднє Положення від 06.04.2011 р. також не було скасовано, що вказує на недосконалість і несистемність правового регулювання статусу органів юстиції України, які самі відповідальні за вдосконалення законодавства.

Висновки. Отже, становлення системи органів юстиції незалежної України характеризується загальною демократизацією державного управління у сфері юстиції та інших суміжних сферах, поступовим позбавленням органів юстиції владних повноважень щодо судів; зосередженням їхньої діяльності на вдосконаленні законодавства, виконанні реєстраційних функцій і забезпеченні надання правових послуг населенню; розвитком мережі органів юстиції на місцевому рівні та формуванням системи державної виконавчої служби тощо. Інституалізація системи органів юстиції України не завжди була послідовною й обґрунтованою, зумовлюючись не тільки об'єктивним оновленням завдань управління у сфері юстиції, а й іншими соціально-політичними умовами, що супроводжувалось недостатньою комплексністю та узгодженістю правових засад діяльності органів юстиції незалежної України. Удосконалення їхньої організації й діяльності на сьогодні має набути цілеспрямованого й постійного характеру згідно із нагальними завданнями розбудови в Україні правової держави та її європейської інтеграції.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1991 р. № 386 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-91-п>.
2. Про Положення про Міністерство юстиції України : Розпорядження Президента України від 03.10.1992 р. № 154/92-рп // Збірник розпоряджень Президента. – 1992. – № 4.
3. Про об'єднання громадян : Закон України від 16.06.1992 р. № 2460-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
4. Про адвокатуру : Закон України від 19.12.1992 р. № 2887-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст. 62.
5. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : Указ Президента України від 03.10.1992 р. № 493/92 // Збірник указів Президента. – 1992. – № 4.
6. Про управління юстиції Міністерства юстиції України : Указ Президента України від 18.05.1994 р. № 236/94 // Голос України. – 1994. – № 96.
7. Про Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 18.09.1996 р. № 840/96 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/840/96>.
8. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Указ Президента України від 30.12.1997 р. № 1396/97 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 2. – Ст. 47.
9. Про систему органів юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.04.1998 р. № 592 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 18. – Ст. 649.
10. Про Уповноваженого у справах дотримання Конвенції про захист прав і основних свобод людини : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.1998 р. № 557 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 17. – Ст. 624.
11. Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2006 р. № 784 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 22. – Ст. 1655.
12. Про державну виконавчу службу : Закон України від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР // Офіційний вісник України. – 1998. – № 15. – Ст. 566.
13. Про внесення змін до Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 27.12.2002 р. № 1233/2002 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 1. – Ст. 9.
14. Про затвердження Положення про Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, обласні, Київське та Севастопольське міські управління юстиції : Наказ Міністерства юстиції України від 02.02.1998 р. № 8/5 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 6. – Ст. 236.
15. Про затвердження Положення про Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, обласні, Київське та Севастопольське міські управління юстиції та Положення про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення) управління юстиції : Наказ Міністерства юстиції України від 01.06.1998 р. № 33/5 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 23. – Ст. 867.
16. Про затвердження Положення про Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, обласні, Київське та Севастопольське міські управління юстиції та Положення про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення) управління юстиції : Наказ Міністерства юстиції України від 05.02.1999 р. № 9/5 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 6. – Ст. 210.
17. Про затвердження Положення про головні управління юстиції в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі та Положення про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні управління юстиції : Наказ Міністерства юстиції України від 30.08.2000 р. № 36/5 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 35. – Ст. 1523.
18. Про затвердження Положення про Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головні управління юстиції в областях, м. Києві та Севастополі та Положення про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення), міськрайонні управління юстиції : Наказ Міністерства юстиції України від 14.02.2007 р. № 47/5 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 12. – Ст. 459.
19. Про внесення змін до Положення про Головне управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, обласні, Київське та Севастопольське міські управління юстиції та Положення про районні, районні у містах, міські (міст обласного значення) управління юстиції : Наказ Міністерства юстиції України від 02.06.2004 р. № 42/5 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 22. – Ст. 1524.

20. Про затвердження положень про територіальні органи Міністерства юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 23.06.2011 р. № 1707/5 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 49. – Ст. 1984.

21. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2006 р. № 1577 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 45. – Ст. 3020.

22. Про затвердження Регламенту Міністерства юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 07.11.2007 р.

№ 1053/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1053323-07>.

23. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 395/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – Ст. 1162.

24. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 54. – Ст. 1455.

